

Povest o zaljubljeni deklici.

Spisal C. Golar.

1.

lizu reke ob kolovozni poti, ki je vodila od glavne ceste na most, je stala vesela krčma. Bila je to predmestna, zeleno pobarvana hiša, z modro obrobjenimi okni, na konceh nadstropna, da se je bledikast, visok zid videl daleč naokoli. Na čelu, na sprednjem zidu je bila okrašena z veliko zvezdasto rožo, ki je gledala kot rdeče oko v svet. Na zapadni strani ob griču, mimo katerega je tekla reka, je vstajalo mesto; za hišo, takoj za njo na severno stran se je začinjalo polje. Dolge njive, polne temnozelenega, bohotnega žita so valovale spomladi proti šumi, vmes so se bleščali travniki, pisani in živi.

Zadnji solnčni žarki so oblivali streho, trepetali po visoki jablani in ugasovali. Rdeče oči so pomežikavale iz zarje, izza oblakov so pljuskali vali svetlobe kot iz globokega morja in se zaganjali po nebu. Prisojne gorice na nasprotni strani so že bile v višnjevi senci in sem črez reko skozi gosto jelševo in brezovo šumo je pihljala hladna sapa. Šlo je na večer.

Proti hiši s polja, med njivami je tekla mlada deklica. Včasi se je vsa skrila med žitom, a nenadoma zopet zablestela nad zelenjem, svetel robec ji je zaplapolal na glavi in zdrsnil nazaj. Nesla je velik šop poljskega cvetja, ki je rasel in vedno bolj rdeče žarel v njeni roki, čim hitreje se je pripogibala in izginjala med klasjem. V njivi je pela prepelica, močno in zveneče, zmeraj tik deklice, kot bi tekla za njo. Že jo je vso zakrilo cvetje in videti je bilo samo še živi poljski ogenj, goreči mak, ki se je dvigal in padal. Že ni več bilo deklice; rdeč plamen je hitel po meji, sredi žita, in za njo in pred njo, na desni in levi je pela prepelica.

Bližala se je domu. Na pragu je stal njen oče in klical dva kmeta:

„Ej, Jernej, kam se ti mudi! Malo bi se vsaj oglasil pri meni! In ti, Tonček!“

Tedaj je zapazil hčer:

„No, Barica, le k materi, te je že pogrešila.“

„Ej, deklič, greš malo k meni?“ je zavpil Jernej nad deklico, ki je med tem že stopila v vežo.

„Kdo pa je notri?“ se je oglasil Tonček, mlajši kmet, in gledal proti oknu. Videlo se mu je, da bi rad krenil v hišo.

„Ej, nocoj bo veselo pri meni! Jošt se ženi in daje fantom za vino. Kar ostanita!“

Krčmar je govoril oblastno in prebiral svetle gumbe po oprsniku.

Jernej je pogledal po strmem kolovozu, ki se je vil na cesto, in pogledal Tončka; na jablani nad njimi je zadrobil ščinkavec veselo in razposajeno.

„Še ptiči pojo, pa bi mi ne! Imaš dobro vino?“

„Kapljica, da je ni boljše! Vsa je zorela na moji trti. Troje vrst, kakor jih je Bog dal.“

Gostilničar je stopil naprej in gosta za njim. Takoj jih je pozdravilo nekaj znancev in povabilo, naj pijejo. Miza v kotu je že bila zasedena, zato so primeknili k njej drugo in sedli. Jošt je natočil in poklical zopet vina. Izpili so na njegovo zdravje. Bil je videti jako vesel nocoj, vstajal je vsak hip, lovil z rokami po zraku in zibal glavo. Rad bi bil zapel, pa se mu je zdelo še prezgodaj; zdaj je dobil novih prijateljev in nove srčnosti. Kmalu je lahkoživ glas zadonel od kota:

„Le zapojmo, le zapojmo,
zdaj veselje v goste gre . . .“

Zapela so neuglajena grla in vesela pesem se je razletela po sobi. Kozarci so žvenketali in dolga miza se je zibala pod težkimi pestmi. Pijača in tobak sta širila zagaten duh po nizkem prostoru, pivci so vpili vsekrižem.

„No, Jošt, zgodaj si se spomnil na ženitev.“

„Pa nevesti kupi za poroko plenice! He, jaz vem, kaj je za dekleta!“

Zašumel je razposajen smeh, veseli sejmar poleg ženina se je smejal na vse grlo, snel klobuk z glave in ga vrgel za peč.

„Na dobro zdravje, Matjaž, ti si mi pravi!“

Odprle so se duri in vstopili sta dve novi osebi. Šum se je polegel in vsi so pogledali, a na prvi mah ju ni poznal nihče. V krčmi se je stemnilo prej nego zunaj in zrak je bil ves pomešan z gostim dimom.

Nova gosta sta obstala pri vratih. Prvi je nekaj potegnil izpod pazduhe in položil na klop. Po izbi je zazvenela struna.

„Šandor, si ti? Dobro, dečko, nocoj bo življenje!“

„Kje pa imaš Mavra?“

„No, cigan Mavra, si ti?“

Druga postava je stopila od vrat.

„Nocoj kar godita in piskajta, pa bosta pila, kolikor vama pojde v grlo.“

„Nocoj ste vsi moji gostje, bratci in prijatelji, bodimo veseli in pijmo!“ Jošt je zopet nalival, potem se pa obrnil k ciganoma:

„Mavra, oj, zaigraj na klarinet!“

„Šandor, Šandor, zagodi!“

„Alo, škant v roke, hej, cigan!“

S klopi od zida je skočil fant v rdečem jopiču, skočil na mizo, odtod na tla in začel neusmiljeno ceptati z okovanimi črevlji. Hrušč je bil vedno večji. Vstopil je krčmar z lučjo ter jo obesil na sredo pod strop. Svetiljka se je majala semintja, plamen je trepetal in pojema med dimom in prahom.

„Alo, cigana, zagodita polko! Jošt se ženi in treba mu je plesati.“

„Le bliže, moža; vino že čaka, potem začnemo.“ Jošt je vabil godca, ki sta stopila k mizi in izpraznila vsak svoj kozarec.

Mavra je bil koščen cigan, velik in zaraščen do oči. Vzel je klarinet in se obrnil proti mlajšemu.

Tih in drhteč glas se je izvil iz strun, vmes je zapiskala piščal in po sobi so zavriskali poskočni zvoki, se razigrali razposajeno, burno. Stari cigan je gledal svetlo naokoli, se včasih zamaknil v polne kozarce na mizi, vrtel vrat in glavo. Podolgasta kučma, čikoš so ji rekli kmetje, mu je visela nizko nad čelom, krajci so bili privihani in za njimi je bilo zataknjenih dvoje petelinjih peres. Usta je pritiskal na piščal in dolga cev je romala semintja, kakor je obračal oči. Včasih je vstal in pogledal tovariša, ki je mirno in zatopljeno sedel na klopi, kot da je pozabil na vse okrog sebe ter slišal samo svoje strune.

Šandor je bil mlad cigan, golobrad in izpod klobuka so mu padali črni lasje po čelu in sencih. Iz temnega lica mu je kipelo zdravje in mladost; izraz njegovega obličja je bil skoro neciganski. Oči so mu gorele in se kresale od luči; ni ganil z vejicami in sanjavo, lahko vodil lok po strunah, ki so včasih nenadoma zaječale. Iz njegovega obraza, iz temnih zenic je dihala globoka otožnost, kot bi se imela vsak hip zalesketati solza pod dolgimi trepalnicami, a namesto nje je blisnila iz pogleda gorka strast in daljno hrepenenje.

Nenadoma je Šandor odložil gosli in strme pogledal goste. Vsi so sedeli za mizami in s prsti objemali kozarce, iz katerih je dišalo vino.

„Mavra, pojdi pit! Piskati znaš in piti menda tudi!“ Rdeče lice mladega kmeta je gledalo izza mize.

„Na, pij, in ti, Šandor, pridi bliže!“

„Ej, Šandor, saj te imamo radi!“

Gostje so jima nalivali kozarce. Bili so jako dobre volje in zato so radi imeli cigana.

Zopet sta zagodla. Dva mlada kmeta, prvi z rožmarinovim vršičem za trakom, sta stopila na sredo izbe, se težko naslonila drug na drugega in se začela zibati.

„Jošt, še ti daj!“ Glas je prišel iz kota, kjer je pil veseli sejmar. Mavra je prikimal, pogledal vino in odstavil klarinet.

„Bogme, možje, žejen sem. Taka suša, joj!“ Z usti se je vsesal v poln kozarec in privzdignil nogo; oči so mu zopet letale po sobi.

„Joj, joj, Šandor, pa še ti pij!“

„Ti dam jaz kozarec, ker si zal dečko,“ je zaklical Jošt.

Cigan je vstal, a v istem trenutku je stopila v sobo krčmarjeva hčerka, Barica. Ostala je pri vratih in se ogledala po gostih.

Barica je bila vitka deklica, mladost je blestela na njenih licih in prsi so se ji lahko krožile pod tenkim robcem, ki ga je nosila okrog vratu. Mehak ogenj je bil v njenih očeh; zenica ji je sijala kot zvezda, milo in jasno. V prstih je imela belo poljsko rožo in trgala njene cvetne liste. Pogled ji je plaval po gostih in obstal na Šandorju, ki je sedel zopet na klopi.

Njune oči so se srečale in zbližale. Za trenotek samo, potem je Barica pogledala v luč sredi izbe in zadrhtela. Dela je roko na čelo in hipoma jo je zagrnila tema. Zamizala je in zopet pogledala. Počasi je ginila megla izpred njenih oči in zagledala je mladega cigana. Videla je samo njega in čudno ji je bilo pri srcu. Zazdel se ji je lep, kot še nikdar ni videla enakega. Še v svojem življenju ni videla tako temne rdečice, kakor je njemu plala po licih.

Šandor je strmel predse, z levico je stiskal lok in zdajpazdaj je zadrhtel iz strun ihteč, plašen zvok. Pogledal je Barici v obraz in njo je izpreletela sladka zona pod njegovim vročim pogledom.

Na srednji mizi je zmanjkalo vina. Krčmar je vzel prazno steklenico in jo podal hčeri: „Barica, prinesi!“ Obrnil se je zopet k gostom: „Le pijte, saj ga imam dosti. Jošt, ne bodi vendar tako dolgočasen! Vesel bodi neveste in pij na njeno zdravje! Ha-ha!“

„Jošt, trčiva!“ Suh mešetar je iztezal roko preko mize. „Pa na ženitvanje me povabi, bes, neveste rad gledam! Jokajo se in sladke so.“

„He-he, mlade žene so kot med.“ Vesel glas se je smejal iz kota.

Barica je prinesla vina na mizo in njene oči so bile kakor zatopljene v sanje. Na sebi je čutila gorak pogled s strani, kjer je sedel mladi cigan. Neznana sila jo je vabila k njemu, vsa je bila omamljena in srce ji je tolklo. Nehote ji je splaval pogled na Šandorja. Njegove oči so zopet počivale na njenem licu in ustnice so mu kipele. Zdelo se ji je, da gori plamen na njih, tako sladek, rdeč plamen. Stopila je od mize in vzbudila se je v njej neutešna želja, da si ogreje ustnice ob tem ognju. Na goslih je zajokala struna in Barica se je vzbudila . . .

Gostje so se med tem že lepo napili; Jošta je bila objela velika žalost, da se poslavlja od fantovskega stanu.

„O, prijatelji tega bi si pa ne mislil,“ je ponavljal.

„Hudo je, hudo, pa pozabi!“ so mu klicali tovariši, a nihče ni vedel, kaj je tako hudo. Radi bi bili zapeli, a nikakor se niso mogli najti. „Hola, hola, zal junak, . . .“ je začel eden peti, drugi so jo udarili za njim, a takoj so se jim zapletli glasovi. Začeli so buditi mladega kmeta, ki je zaspal za mizo.

„No, možje, pa vam Šandor eno zapoje. Saj ste dali za pijačo.“

Mavra je stal pri mizi in izlival vino v grlo.

„Hej, Šandor, fant, zapoj! Ti znaš peti in vsi te imamo radi.“

„Zapoj, zapoj!“

„Kaj lepega zapoj! In pij poprej, da ti bo grlo gladko.“

Šandor je pogledal goste nekako začudeno, kot da ni razumel. Potem se je sklonil niže prav nad gosli, poslušal strune in neka tiha radost mu je razsvetlila lice. Mavra se je sklonil k njemu in mu prigovarjal; šel je k mizi in prinesel kozarec vina tovarišu.

Šandor je izpil in se ozrl proti oknu, kjer je slonela Barica. Strmela je globoko zamišljena po sobi, naglo dihala in izpod obrvi ji je sijalo dvoje zvezd. Zaslišala je, kako so zašumele gosli, zazvene strune, potem je zadržetela pesem, polna tožne, koprneče strasti:

„Maričica, duša!
Snoč se mi sanjalo,
da je tvoje lice
kraj mojga spavalo.

Tvoje obrvice
kot da so mi zlate —
kot da so s peresom
zlatim napisane.“

Pesem je utihnila, gostje so strmeli.

„Šandor, bogme, ta zna!“

„Oj, Šandor, rad te imam kot brata. In na svoje ženitvanje te povabim. Ti boš moj godec! Pojti k meni in trči z menoj!“ Jošt je bil ženin in Šandorjeva pesem se mu je zdela čudovito lepa.

„Kot da si mi jo zapel iz duše, oj, Šandor!“ Zatisnil je oči in tiho skušal peti:

„Maričica, duša!
Tvoje obrvice
kot da so mi zlate . . .“

„Šandor, ti si dečko! Kaj ne, Barica?“

Vsa je zadrhtela, a oči ni dvignila.

„Zdaj pa kaj okroglega, Mavra! Na, pij!“

Cigan je vstal s klopi za durmi in plesal k mizi. Izpil je prvi kozarec in že natakal drugega.

„He, Mavra, ti si kot vinska mešica!“

„Pazi se, da ne utoneš!“

„Bog daj zdravje, možje!“

Cigan je postavil kozarec na mizo in pritisnil piščal na usta. Klarinet je pijano zavriskal in za njim so zazvene strune strastno in bolno.

„Hoj, Mavra, sam godi, tvoj Šandor pojde z Barico plesat!“

„Kaj bo plesala s ciganom!“ se jo oglasil mlad zidar. Sedel je na oglu mize s potlačenim klobukom na glavi; bil je golorok ter po hlačah ves oškropljen z apnom.

„Naj gre pa s teboj, Matej, če si dečko!“

Šandorju je blisknila jeza v očeh in lok se je ustavil.

„Šandor, pojdi plesat z Barico,“ je vdrugič zaklical veseli ženin.

„Jaz grem plesat ž njo!“ Matej je vstal in zavpil: „Alo, godi, cigan!“

Mavra je pokazal zobe, kot bi hotel ugrizniti v klarinet. Zapiskal je in namežiknil tovarišu.

„Godi, cigan!“ je kričal Matej.

Šandor se ni ganil. Sedel je na klopi kot pripravljen na skok. Zdelo se je, da hoče planiti v tekmece, vzplavati po zraku in pasti zviška v nanj. Toliko gibčnosti je bilo v njegovi sklonjeni postavi,

moči v napetih rokah in poguma na obličju. Ostal je hladnokrven, le oči so mu tlele kot žerjavica.

Matej je zagrabil na mizi bokal in ga nameril proti Šandorju. „Godi!“

Krčmar ga je hotel prijeti za roko, a že je steklenica zažvenketala ciganu nad glavo in se razbila ob zidu.

„Pustite, pustite Šandorja!“ Barica se je plaha in drhteč groze vrgla med goste, planila k mlademu ciganu in ga objela. Zakrila ga je s svojim trepetajočim telesom in gledala nazaj proti gostom.

„Pustite ga!“ Strah in ljubezen sta sijala iz njenih oči.

Gostje so se zasmejali.

„Bes, ciganova ljubica,“ je zavriščal Matej.

„Ciganova ljubica,“ je ponovil še enkrat.

„Ha-ha, oštir, pri ciganu se moži tvoje dekle.“

„Kdo to pravi? Tega ne govori, ni za šalo!“ Krčmar je bil srdit; prijel je hčer za roko in jo peljal skozi vrata: „Pojdi spat!“

„Matej, kaj pa delaš neumnosti,“ so se oglasili drugi.

„Ej, tega pa ne,“ je rekel Jošt in zmajal z glavo. „To se pa nisi postavil!“

„Ne, Barice pa ne pustim vsakemu,“ je vpil zidar . . . „Ne pustim je pa ne!“

Matej je postal siten, zato so ga vrgli črez prag.

Pozno v noč so se še gostje objemali pri vinu. Vmes je vrisкала piščal, gosli so ječale.

(Dalje prihodnjič.)

Topel, solnčen dan.

Topel, solnčen dan poraja
nad gorami se, žari . . .
in na jasnem nebu vstaja
kralj ljubezni in moči . . .

Po poljanah in po dolih
tiho hrepenenje spé . . .
in na cvetju v krasni luči
rosni biseri drhté . . .

Topel, solnčen dan poraja
nad gorami se, žari . . .
dan ljubezni v duši vstaja
zlato solnce v njej gori. —

Dvigajo peroti želje,
skrite želje v dnu srca,
dvigajo peroti k tebi,
dan ljubezni, dar neba!

Kristina.

Povest o zaljubljeni deklici.

Spisal C. Golar.

(Dalje.)

2.

Drugo jutro je solnce že plavalo visoko po nebu, ko se je Barica zbudila. Hladen zrak je prihajal skozi odprto okno in jo predramil. Niti kaplje krvi ni bilo na njenem licu, in ko je izpregledala, je zadrhtela po vsem telesu. Kita las se ji je pletla ob sencih in izgubljala pod rjuho. Z roko se je pogladila po čelu in prsti so se ji zamedli med dvoje kodrov, ki sta ji padala na oči in lice.

Spomnila se je sinočnjega večera in zamižala. Oni prizor med gosti je hipoma vstal pred njo in z dlanjo si je zatiskala oči, da ne bi videla, kar se ji je tako jasno in živo začrtalo v spominu. Nevede so ji zašepetala usta: „Šandor!“

Hotela je pozabiti in izbrisati iz srca, kar se je zgodilo sinoči. Čutila je, da ji vstaja v srcu nekaj novega, da se poraja v njej doslej neznano, gorko čuvstvo. V spanju je včasih doživela enake trenutke.

V sladkih in čudovitih sanjah, ki jih ni razumela, je prihajal k njej snežnobel fant in jo poljubljal. Srebrno mu je sijalo lice in vse telo njegovo je plamenelo. Ostalo ji je nejasno, kaj se godi ž njo. Po takih nočeh ji je bilo srce nemirno in kri je kipela po njej. Vse to ji je ostalo temno, ni si mogla tega pojasniti, a sinoči je bedočih oči stopila njena duša pred to čudovito uganko.

„Šandor . . .“

Zopet je izrekla to ime in Barico je bilo sram same sebe. Kri ji je bušila v obraz in pritiskala je oči v blazino, da bi nič ne videla in ne slišala. Pred njo so plesale rdeče iskre, a v njih se je svetilo obličje mladega cigana, in pesem, bajna in koprneča pesem o deklici z zlatimi obrvmi je vedno nanovo zazvenela v njenem srcu.

Mislila je, hotela si je predstaviti, kaj je bilo, da je tako vznemirjena.

Bilo je spodaj, v hiši, in tam so pili gostje kot vsak dan. Kričali so in peli. In cigan, vedno žejni Mavra, je godel. A poleg njega . . .

In zopet je Barica zatisnila oči.

Šandor . . . Kako prelepo je pel, kako mu je glas drhtel in jokal kot slavcu v seči. Kot da ima grlo ranjeno, takšna pesem je kipela iz njega. Barica je zopet zagledala njegov obraz: oči so sijale kot dva temna žarka, na njegovih ustnih je trepetal rdeč, slahek plamen.

In kot blisk je zasnilo v njenih prsih zopet nekaj novega, tajnega in nerazumljivega.

Kdo je bil oni fant, ki jo je obiskaval v sanjah? Oni slaeki ogenj, ki je žhtel od njegovega telesa, oni strastni poljubi, ki so ji palili lica in nedrija . . . Bil je Šandor in v njenih sanjah je živel, predno ga je poznala. V tiih, belih nočeh, ko se je lunin blesek razlival po zemlji, jo je obiskaval. Priplaval je k njej, svetel in krasen, in s seboj je prinesel razkošno sla . . .

Barica je jokala, siloma so ji vrele solze iz oči. Obrisala si je obraz in pogledala na okno. Solnce se je bleščalo ravno na njeno posteljo. Zlati žarki so hodili k njej v vas, drug za drugim, gnetli so se in vsak se je hotel poigrati na njenem licu.

Vstala je in se oblekla. Spodaj v veži je srečala mater.

„Barica, kaj pa si storila sinoči? Oče je klel že navsezgodaj.“

„Nič.“

„Ves je iz sebe. V klet hodi in pije. Kaj pa je bilo s ciganom?“

„Ubiti so ga hoteli.“

„Dejal je, da si ga objela.“

Barica ni mogla ziniti besedice in solze so se ji svetile v očeh.

„Dejal je, da te bo poslal nazaj v samostan.“

„Res? Takoj bi šla.“

Mati se je ožalostila. Ljubila je hčer in ne pustila bi je zopet od sebe. Tako dolgčas ji je bilo pri možu, ki ni imel nikoli zanjo prijazne besede.

„Kaj bi pri nunah? Doma boš ostala pri meni.“

Tedaj so se začule stopinje iz kleti gori. Prišel je oče. Ustavil se je in pogledal hčer.

„Glej, ali si še pri nas? Ali se ti je kaj sanjalo o ciganih, da so te vzeli? Ali si šla sama ž njimi?“ Ni bil več jezen, in glas mu je bil napol dober, napol zasmehljiv.

„Ne oštevaj je, saj ni hudo mislila.“

„Že sam vem, kaj je bilo. Pa drugič glej, da pojde spat, kadar pridejo cigani.“

„Zakaj?“

„Boji se vsake neumnosti.“

Barica je slišala očetove besede, in bilo ji je, kot bi morala oba objeti. Na materinih prsih bi se izjokala in vse bi povedala, kaj se je ž njo zgodilo. A potem bi prosila, naj jo puste v samostan.

Popoldne je šla k delavcem v vinograd; hodila je nekaj časa ob reki, potem na levo čez polje in odtod se je pot vzpela v gorice. Gosti jeseni so šumeli ob njeni strani, predno je zavila v hrib, a potem so se vrstile breze druga za drugo, kakor bi se držale za roko. Šepetale so s svetlim listjem in bile so ponosne, kot bi imele srebrno krono na glavi. Včasih je zanesel gozd iz svojih zatišij hladno sapo, in tedaj so se zamajale breze, završale z vejami po zraku in bilo je, kot da so se spustile v vesel, razposajen ples.

Barica je hodila s svojimi mislimi. Na vsakem ovinku je obstala in se ozrla na vse strani. Bala se je, da ne bi nenadoma kje zagledala Šandorja. Iz lesa na desni strani je vstajal moder dim. — Gotovo kurijo cigani, je menila, mogoče je tudi Šandor pri njih. Ali pa je v mestu na kaki svatbi in gode in poje . . . Spomnila se je zopet deklice zlatih obrvi, in bila je žalostna, da jih ona nima... Potem bi bil Šandor vedno pri njej in bi pel; zdaj pa hodi drugod in se nje niti ne spomni . . .

Prišla je v vinograd in pogledala, koliko delavcev je na delu. Neka ženska jo je poklicala in hotela vedeti, kaj je bilo sinoči v gostilni. Kaj ji to mari, si je mislila in rekla, da je Jošt, ki se ženi plačeval fantom za vino.

Vroče je bilo, zato je ob meji, kjer so rasle breze, legla v mehek, sočen mah. Solnce se je igralo po njem in zlate pege so migljale po zeleni blazini. Tik pod njo je bila v goro zasekana globoka soteska, kjer se je prelival med visoko, ostro travo studenec v plitvi strugi. Nekaj jelš je gledalo z vrhovi iz globine in segalo z dolgimi vejami proti obronku; hotele so na vsak način videti, kako cvete trta. Dva slavca sta se oglašala nekje in vabila drug drugega na ljubezniv sestanek, ali pa sta imela že postlano gnezdo v gostem grmovju in svatovala med rožnimi listi.

Barica je bede zasanjala . . .

Tri visoke jelše so tekmovala med seboj, katera bo više pogledala v gorico. Ena se je nosila nad vsemi; zelena krona ji je vladala nad sestrkami, a deblo ji je bilo vitko in gladko. Ostali dve sta se košatili niže pod njo in z vejami jo šibali po stasu, se razgrinjali in gostili, da ji popijeta vso hrano iz zemlje. A prva se je šopirila nad njima, ju zbadala s svojimi mladikami v nos, ščegetala in tepla po licih.

„Ali sta zaspali, da sta pozabili rasti, če smem vprašati?“ Se je hudomušno pošalila.

„Ah, ti ošabna sestra, bomo videli, kaj zapoje zimski vihar,“ je rekla druga in ji svoje veje potisnila pod pazduho.

Tretja se je natihem radovala, ker si je ravno v njeni senci, tik ob deblu, izbral slavčji par mesto za gnezdece. Sladko je šepetala in pihljala hlad na mlada pevca.

„Kli, kli, kli . . . tuk!“ je zazvenelo iz mahu, in visoka jelša je nagnila vrh in pogledala z zelenimi očmi, kje gnezdita slavčka. Opazila je mali domek in jezno udarila tretjo sestro po obrazu.

„Tip-vit, pulj, pulj, pulj —“ je burno zazvenelo iz doline, kot bi drobili zvončki ali se razsipali cekini.

„Tip-vit“ — bistri glaski so vzdramili deklico. Nasmehnila se je in se nagnila proti solncu. — Na gorkem je prijetneje.

„Slavčka se ženita,“ in zopet se je zamislila.

Šla je pogledat v dolino — ptiči so že odsvatovali — s čim so ženini pogostili neveste. Tiho in varno, po prstih je taval mimo gostih lesk, temnih jelš in odgrnila vejico. V travi sta cvetli dve majolčici, v eni je bilo še malo vina, a v drugi se je poznalo na dnu par kapljic medice. — „A, pijanci, zato imate tako sladka grla!“

Deklica je sanjala strmečih oči in lahen smehljaj ji je krožil ustnici.

„Ah, kaj vse mi ne prihaja na misel!“

Vstala je in se napotila proti domu. Breze so že trudno drhte, listi so dremali po tenkih vejah in se zibali kot v snu, jeseni so metali dolge, koničaste sence. Gora se je ovijala z višnjevimi plaščem, kot da se boji pomladnjega hlada.

Pogledala je proti gozdu; med smrekami se je vil lahen stolp dima naravnost pod nebo in visoko gori se je izgubljal v sinjem zraku. Spomnila se je zopet Šandorja in nenadoma ji je bilo srce tako težko. Navdala jo je velika žalost in ni mogla razumeti, zakaj jo teži to plaho čuvstvo. Kaj se ji vzbuja v srcu, odkod te čudne misli, to hrepenenje po nečem, česar niti ne sluti!

Zahotelo se ji je po samostanskih družicah in sestrah, zaželela je nedolžnega veselja med tihimi zidovi. In v mislih je poletela med belo oblečene neveste Kristusove in tam je pokleknila z lilijevim vencem v laseh pred svojega nebeškega ženina. Vse so ga pričakovale v pobožnih molitvah in svetem premišljevanju. Dim kadila je plaval po cerkvi in ovijal Marijo na zlatem prestolu, njeno ozarjeno lice je sijalo v nadzemeljski gloriiji in sveti blaženosti.

Barica je bila globoko zamišljena in šele tedaj se je povrnila iz samostana, šele tedaj se je zavedela, ko je zagledala tik pred seboj mladega cigana. Obstala je in se zagledala v tla; vsa kri ji je planila v lice in kot v ognju je zagorela njena glava. Ko je čez dolgo zopet dvignila obraz, ni bilo nikogar na istem mestu. Barica je hitela preplašena mimo, a nikjer ni bilo niti sence. — Le dozdevalo se mi je, da vidim Šandorja, je mislila, — kaj bi delal v lesu?

Po ovinkih in počasi je stopala proti domu, in tedaj se ji je zdelo, da sliši iz hiše pesem, zvenečo pesem, ki pa je takoj zopet utihnila. Pohitela je in želela, da bi zaslišila še enkrat Šandorjev glas, njegove gosli. Sramovala se je te želje, a ko je stopila v vežo, je bil njen prvi korak v gostilniško sobo. Dva neznana gosta sta se naslanjala na mizo ter na vso moč kadila. Tiho je odšla skozi duri in ne vede, kaj bi storila, je šla prilivat rožam. Na njenem oknu v zgornji sobi je bilo polno cvetličnih lončkov; na sredi se je usipal košat nagelj po zidu navzdol in kazal rožne popke. „To bodo zali dečki,“ je mislila Barica, vzela vsakega posebej v roke in gladila s prsti nežne vršiče.

Ko je legla v posteljo, ji je bil Šandor zopet na misli. Poljubljala je svetinjico na prsih, spomin od samostanske predstojnice, matere Regine, a pri tem mislila na mladega cigana . . . In tedaj ji je prvič nejasno vstalo v duši spoznanje, strah pred grehom . . . Ko je hotela moliti, ni mogla, jezik je izgovarjal hladne besede, a njeno srce se je skrivalo in trepetalo. Ustrašila se je Boga, da ga ne bi poklicala, da se ne bi ozrl nanjo, ji pogledal v dušo in bi videl vse njene misli in želje. Spomnila se je svojega izpovednika, njegovih temnih besed in sedaj je mislila, da jih razume. Njegove grožnje so donele nad njo, obhajala jo je groza in čakala je kazni. Pokrižala se je trikrat, a v njenem srcu se je budilo nezavedno hrepenenje, da bi jo v sanjah zopet obiskal snežnobeli fant . . .

*

Barica je postajala nestrpna. Po nekom je strastno koprnela, a niti sama sebi si ni upala zaupati, da pričakuje Šandorja, da ji drgeta srce že pri spominu nanj. Da bi ga pozabila, je hodila na polje, se ljubila z rožami, hodila je v vinograd in vriskala s slavci, delala je, kar je bilo, a vse zaman. Če je videla gozd, se je spomnila njega, v gostilni je bil pri njej, po noči ga je videla v sanjah. Povsod je bil na njeni strani. V postelji je jokala dolgo v noč, zaspati ni

mogla; a ko je zatisnila oči, se je hipoma grozničavo stresnila in zdramila.

Prišla je sobota, a ciganov ni bilo. Hotela je biti tega vesela, da ne sliši strastnih gosli, a srce ji je postalo žalostno. Miru in pozabljenja ni bilo.

Sredi tedna je prišla neki večer pozno domov s polja, in ko je stopila v vežo, se ji je ustavila noga. V gostilniški sobi so pele gosli. Ko so utihnile, je zaslišala Mavro: „Bog daj zdravje, možje!“ Vedela je, da je Šandor ž njim.

Hitela je pomagat materi pri delu, a svoje razburjenosti ni mogla skriti.

„Barica, nocoj nikar ne hodi k gostom; oče je tak kot huda ura!“

„Saj ne grem, česa bi iskala,“ je mislila reči Barica, a je ostala tiha. Njen glas bi zatrepetal in izdal njeno gorje in njeno tajnost.

„Tako si čudna nekaj dni že,“ je nadaljevala mati, „ali si bolna?“

Rada bi bila Barica vse priznala, izpovedala bi se čisto in vsega, a plašila jo je misel, kaj bi utegnila mati o njej misliti. Zato je komaj slišno odgovorila: „Nisem.“

„Pa vendar?“

Barico je bolela glava.

Ko je prišla v posteljo, je zastonj zatiskala oči. Slišala je zvenenje gosli, piskanje klarineta in glasove pijanih gostov. Pozno, pozno je že bilo, a še vedno je hrumelo spodaj v hiši in v duhu je videla mladega cigana. Sedel je na klopi, temen in tih, njegove črne oči so se bliskale po sobi, na ustnih mu je gorel sladek ogenj.

In stopil je pred njo, jo poljubil na lice, na ustne . . . Objel jo je z obema rokama in šepetal: „Barica, ti si deklica z zlatimi obrvmi — — —“. A tedaj je stal na enkrat njen oče pri njih in udaril je Šandorja, ki se je zgrudil na tla, in kri se mu je ulila iz čela . . .

„Šandor!“

Barica je zadrhtela in se zbudila v tistem hipu; slišala je še svoj glas in srce ji je jokalo v prsih.

Nič več ni zaspala. Vstala je in šla k oknu. Spodaj ni bilo več slišati glasu in Barica je gledala na nebo, na sinje in svetlo.

„Utrni se, moja zvezda, in življenje naj mi ugasne . . . Utrni se . . .“

A zvezde so sijale jasno in milo, bledele in ugasovale. Na vzhodu so rdeli oblaki, žarelo je obzorje, zlat ogenj je plamenel izza gor.

3.

V mestu je zvonilo nedeljo; iz počrnelega zvonika so kipeli ubrani glasovi, se burno lovili po zraku, hiteli drug za drugim čez polje in izginjali nekje v daljavi. Barica je stala v svoji sobi pri oknu in gledala navzgor proti klancu, kjer se je zavila pot na desno in tekla proti mestu. Nekaj streh, nanizanih ob robu, je bilo razsvetljenih od zahajajočega solnca; temnožolta opeka se je svetila kot pozlačena. Od tam, kjer je tekla reka in se pregibala med nizkimi bregovi, opasana od njiv, se je slišala sanjava pesem; bila je kot vzdih, dolg, enakomeren vzdih, ki ga poje trudno polje, polno ran, polno znoja. Zemlja je valovala in zibala mlade grudi, da se odpočije od tedenskega truda.

Po cesti je šlo nekaj deklet. Ena je pela fantovsko pesem, druge so se objemale okoli vratu, se smejale, kot da gredo iz gostilne. Neusmiljeno delo jih je upijaniło; prihajale so od nedozidane stavbe v rjavih predpasnikih, umazanih krilih in bose.

Barica je gledala in nič ni videla, mislila je in ni vedela, kaj misli.

Iz gostilne se je zaslišal ropot; stoli so se premikali in nerazložna govorica je šumela skozi okna. Sklonila je glavo in pogledala na vse strani okrog hiše. Po zidu je plezala brajda in tik pod njo so goreli temnordeči nageljni; bili so kot kri. Odrgala je velik cvet in nevede si ga zateknila v kito.

Pod seboj je zaslišala korake; prihajal je Mavra s klarinetom pod pazduho. Hodil je trdo in pokoncu in stiskal obe roki v hlačna žepa; kučma na glavi se mu je izoževala v pokončno štulo, da je bil videti še višji. Naslonila se je skozi okno in si popravljala lase; po obrazu ji je zdrknil nageljnov cvet in plaval na tla. Pogledala je za njim, a tedaj ji je šinila kri v glavo. Šandor je stal pod oknom in roža je gorela v njegovih rokah. Obrnil je svoje oči proti njej; topel žar je sijal v njih, kot bi gorela solza, bleščeča in vdana. Snel je klobuk in izginil za zidom.

Barica je omahnila v sobo in pritisnila vroče čelo ob steklo. Smehljala se je in njen smeh je bil podoben joku. Zakaj sem stala ob oknu, se je vpraševala. Zato, samo zato, da bi videla Šandorja! Mislila je včasi, da ga bo pozabila, da si ga iztrga iz spomina, a njeno srce se je uprlo lastni volji in ljubilo, ljubilo goreče, blazno. Srce je kopnelo po njem in ga pričakovalo. Vrgla se je na posteljo, da čez hip zopet vstane, gledala je v polje, oči so bile slepe. Nagnila se je skozi okno, se takoj vzravnala in hitela proti durim. Hotela jih je odpreti, se premagala in sedla na stol.

V gostilni so zapele gosli, Barici ni bilo miru.

Mati jo je poklicala in poslala v mesto. Oddahnila si je in skoro bi poljubila mater samega veselja, da sme od doma. Poletela je na cesto, ali kot bi jo kdo butil v prsi, se je ustavila sredi teka. Ustavila se je in se ozrla proti domu; skozi okno se je bleščala rdeča luč, in Barica je stala in gledala in menila je, da vidi Šandorja.

Vračala se je iz mesta naglo kot preplašena ptica. Vsa zasopla je planila v vežo. Mati se je čudila, zakaj je tako bežala. Ali jo je kdo podil? Njo je oblival stid in ne vede kdaj je stala med gosti... Nikdo je ni opazil, le gosli so jo pozdravile, zadrhte in zavriskale.

Mavra je kazal gostom svoje umetnije in pravil začudenim kmetom, kako zna čarati. Zahteval je od njih, naj mu odsekajo glavo, in videli bodo, kaj zna cigan!

Barica je stopila k oknu, in ko se je ozrla na Šandorja, se je spomnila svojih sanj, ki so se ji ponavljale vsako noč. Videla ga je z razkranim čelom in po licih oblitega s krvjo. Hodil je po temnem polju in držal v rokah gosli; štrune so same pele na njih, a tako otožno in bolno, da je v spanju jokala in je bila zjutraj blazina vsa solzna pod njeno glavo. In sanje so bile tako žive, da ti je pesem ostala v srcu, in še pri belem dnevu je slišala oni čudoviti, koprneči napev. Zopet drugo noč je stopil Šandor prednjo in ji pokazal gosli. Namesto strun je bilo razpeto na njih trepejajoče srce...

Šandor ni več igral; gledal je Barici naravnost v obraz. Povesila je oči, a videla je popolnoma natanko njegovo lice in zdelo se ji je še lepše. Videla je njegov smeh, kako so mu kipele in trepetale ustnice, in njo je navdala sladka slast. Ah, saj je še radost na svetu, še cveto rože, in njen nagelj si je bil del Šandor za klobuk. A Barica je že mislila, da ni na svetu več veselja, da ni več lepih časov.

„Kaj pa ti tukaj? Ali še ne greš spat?“ Oče jo je zapazil od mize. Pogledala ga je začudeno, potem se je spomnila, da ne bi smela v hišo.

„Ali ne vidiš, da nimajo vina?“

Nocoj je bilo manj gostov; ni bilo Jošta, ki se je bil med tem oženil, in govorili so, kako je bilo na njegovi svatovščini. Nevesta se je menda silno jokala, kadar je zapel Šandor, in vpričo ženina in svatov je prišla k njemu ter ga poljubila.

Za mizo je sedel nocoj tudi star kmet, zelo dobrovoljnega lica in redkih, popolnoma belih las. Smejal se je kot otrok. Upijanil se je že bil in klical venomer nad Mavro s tenkim glasom:

„Ti, Mavra, zakaj pa tiste ne zagodeš, ki sem te jo jaz naučil? Kar plesat bi šel.“

„Zagodi jo, drugače ti damo piti vode!“ so se smejali kmetje.

„Katero naj zagodem, možje?“

„Tisto, na katero zna Jernej plesati. Okrogla mora biti!“

Mavra je po vrsti poskusil na pet načinov, a Jernej je samo majal z glavo in vpil:

„Nak, ta ni prava, kaj pa misliš, o, o!“

„Zagodi tisto, ki je prava, drugače te ženemo na vodo!“

„Saj res, na vodo ž njim, naj se napije!“

„Nehaj, odloži piščal!“ Kmetje so se šalili in kričali nad Mavro, ki je napenjal lica ter strahovito godel sebi na veselje in žalost.

Stari Jernej je prišel izza mize in se postavil na sredo izbe. Začel je nerodno prestavljati noge in kazal ciganu, kako naj gode.

„Kaj boš sam, Jernej, ponudi se Barici! S teboj pojde rada plesat!“

„Pa res, ali kaj poreče Šandor?“

„Ne bo nič, Jernej, Barica je Šandorjeva!“

Gostje so bili dobre volje. Krčmar je sukal kozarec po mizi in videlo se je, kako vre po njem.

„Pustite to stvar na miru in pijte! Saj ni vredno besede.“

„Oho, pogledjte no Šandorja, kakšno rožo ima za klobukom!“

Zidar Matej je nosil jezo s seboj še od zadnjič.

„Kot da gre v svate!“ se je zasmel mešetar.

„Vidiš, sosed, in takšni nageljni cveto samo na tvojem oknu.“

„E, Barica že ve, kaj lepo diši, in Šandor je dečko!“

Krčmar je zrastel in treščil kozarec v Mateja.

„Kaj gasiš, kar te ne peče?“

Potem je poiskal z očmi Šandorja, zahrumel ter skočil k njemu. Zgrabil ga je za ramo, nesel po izbi in sunil ž njim ob vrata, ki so se odprla. Zagnal ga je zviškoma ven. Stopil je po gosli in jih treščil za njim.

„Punca, ali naj še tebe zalučim za ciganom?“ Oziral se je okoli sebe, Barice ni bilo več v sobi. Gostje so odšli drug za drugim in kmalu je luč v hiši ugasnila.

Zunaj je bila temna noč. Nad zemljo se je plazil veter in vrbje ter jelševje niže ob reki se je vilo in treslo nad valovi. Iz vode je vstajalo temno šnmenje in včasi se je zaslišal od one strani tugujoč glas, kot bi nekdo zablodil in zaklical na pomoč. Po nebu so se lovili črni oblaki in bežali za gore.

(Konec prihodnjič.)

—•••••—

Povest o zaljubljeni deklici.

Spisal C. Golar.

(Konec.)

* * *

oljsko cvetje je bilo globoko priklonjeno, tenke in visoke bilke so otresale hladne kaplje in deževalo je še vedno. Nebo je razlivalo polne curke in včasi je zagrmelo iz silnih prsi, mogočen in zdrav je bil klic prirode.

Bilo je v nedeljo zjutraj in Barica je šla od maše, vsa trudna in slaba. Hodila je po ozki stezici med travniki in vse rosno ji je bilo krilo, vse premočeno, da je drgetala mraza in mokrote. Bila je zelo ponižna, in kadar je nebo zasijalo ter dalo duška svoji divni jezi, je nagnila glavo, kakor bi čakala udarca na teme, na mehke lase. V soteski, kjer je stala vrsta ogromnih, belo-kosmatih hrastov, sreča ženo iz vasi. In Barica jo lepo pozdravi:

„Bog vas srečal, Neža!“

„Glej, glej, ti otrok božji, kakšna pa si!“ je zavriščala dobra žena nad njo. Barica jo je gledala z velikimi očmi.

„Saj te je vedno manj in kako imaš blede lica! O ti križana nevesta! To pa moram povedati materi, saj vem, da te ne vidi.“

„Strinja, Bog z vami, saj ste hujši od groma!“

„O, ti dekle! Kraljica rožnovenska naj te ne sliši! Molili bomo zate.“

„Ali kaj sem storila . . .“

„Kaj sem storila, in sedaj še vprašuje!“ se je togotila Neža, majala z veliko glavō, prevezano s črno volneno ruto, in bredla naprej po kalni luži, ki je tekla črez pot.

Kakor bi bila zelo hudo ošteta, je stopala deklica dalje. Jezila se je nad seboj, da je takšna. Pobožne žene molijo zanjo! Ali vendar ni vedela, zakaj se je Neža tako burila nad njo. Nič si ni bila v svesti, da bi bila kaj zagrešila, nikomur ni prizadela nič hudega. Barica je bila uboga, počasi je hodila pod težkim, širokim dežnikom in vsa se je tresla slabosti.

Doma je šla tiho v svojo sobo. Pogrnila je na vzglavje beli prt in legla na posteljo. Okno je bilo odprto, kaplje so pršele v sobo, se razbijale ob zidu in škropile po tleh.

Barica je gledala na jablano zunaj pred hišo. Oko se ji je zaprlo in njene misli so vzplapolale kot iskre, se utrinjale in iskale njega, ki je zanetil ta vroči in strastni ogenj v njenem srcu. Lice se je Barici zjasnilo, sladka svetloba je ožarila vse nje obličje, zakaj peljala se je k poroki . . .

Oj, kako je sijalo to božje solnce, kako razposajeni so bili žarki, ki so leteli za vozom, hiteli mimo in spremljali Barico, ki se je peljala s Šandorjem, z onim mladim ciganom, v cerkev. Sama sta bila, čisto sama in žarki so se vpregli v voz in dirjali po srebrni cesti. Vsa sta bila v cvetju, rdeči venci so se vili naokoli in nad njima se je glasila angelska pesem.

Velika blaženost ji je objemala dušo, ker pred njo se je zgriinjalo vesoljstvo brez mej, brez konca. Vedno bo trajala ta pot, naprej in naprej pojde cesta, med rožami, med žarki, do solnca in skozi zlate duri v neskončni raj, kjer je vse sama sreča. Vekomaj ostane Šandor pri njej in njegovi pogledi ji bodo pozlatili obrvi in dva zlata pasa nad očmi bo Barica stopila pred oltar.

Naslonil se je na njeno srce in jo poljubil. Zadrhtela je in vsa je tonila v sreči in radosti. Sladek glas jo je božal: „Baričica, duša, meni se je sanjalo . . . Tvoje obrvice, kot da so mi zlate . . .“

„Šandor, Šandor . . .“

— — — — —
„Kaj ti je, Barica, moj otrok, kaj je s teboj?“

Pri njeni postelji je stala mati; pritekla je solza iz ljubečih oči in se zasvetila na velem licu. Glavo je sklonila niže in prijela hčer za roke, za tenke, blede prste.

„Šandor . . .“

„Kaj ti je, moj otrok?“

„Ah!“

Njene oči so počasi izpregledavale, motno so zasijale zenice in bela svetloba je prodrla trepalnice. Barica je prihajala od poroke, solnčni žarki so se skrili, čudovita pesem je utihnila . . .

„Ah, mati, jaz umrjem . . .“

„Barica, povej mi, kaj ti je! Razodeni mi svoje bolečine!“ je govorila mati. Sedla je k njej na posteljo in ji gladila lase, ki so se ji v mokrih, gorkih kodrih prilepili na čelo.

„Reci mi, kaj se ti je zgodilo, da si postala tako tiha in tuja. Ali mi ne zaupaš?“

Barica je zajokala na glas, se sklonila v postelji in se vrgla z vsem telesom materi okrog vratu. Solze so se ji utrinjale iz oči

in tekle v vročem curku po licu; v ihtečem joku, ki je pretresal vse njeno telo, so se izgubljale besede.

„Ne jokaj, utolaži me!“

„Mati, mati!“

Ko je s solzami očistila srce in izplakala žalost, je vsa solzna naslonila lice materi na prsi in začela razkrivati svoje skrivnosti. Plaho in šepetajoč je pravila, kako mora vedno misliti samo na onega mladega cigana, na Šandorja, odkar ga je spoznala, da nima več miru ne po noči, ne po dnevi, da ji je pri srcu tako neizrekljivo tesno. Govorila je hitro, se večkrat prekinila in se zagledala z rosnimi očmi v praznino, potem pa zopet nadaljevala vsa nemirna.

„Ali imaš rada Šandorja?“ je nenadoma vprašala mati.

Barica jo je pogledala, zopet strastno zaihtela in skrila lice v naročje. Začela je praviti, da ima Šandorja rada, da sama ne ve, kako rada ga ima, in bi umrla zanj.

„Vse bi mu dala, in dala bi mu nož, da mi ga v srce zabode . . .“ Mati se je ustrašila teh besed in v grozi je opazila, kako Barici bolno plamte oči.

„Ne bodi tako silna, pozabi!“

„Ne morem, ne morem, ah . . .“ In zopet so ji tonile oči v solzah in v njej se je utrgal vzdih, prepoln žalosti in gorja.

„Mati, jaz pojdem v samostan!“ je kliknila Barica.

„Kakšne so ti misli, vso si me prestrašila. Saj boš kmalu drugačna, pozabila boš tega črnega cigana.“

„Ah, da veste, kako mi je mil, kako . . .“

Gori iz veže so se zaslišali drsajoči, trudni koraki.

„Le pozabi in lezi zopet! Angel varuh ti bo vdihnil druge misli,“ je menila mati in odhajala.

„Moj angel varuh! Kdaj me je že zapustil!“

Črez nekaj časa zasliši spodaj glasno govorico.

„Ti, kaj pa je vaši Barici? Čudno blede lica ima . . .“

„Ali je to Neža, ali ni,“ je ugibala deklica. „Gluha je, zato tako kriči.“

„Nič ji ni, kaj bi ji bilo? Saj veš, otrok raste.“

„E, ne vem. In oči so se ji razširile; tako gleda kot nevesta. Kot bi videla ženina pred seboj. Križani čas božji!“

„Kako govoriš!“

„Ti, le verjemi! Z Barico ni vse prav. Na vasi sem slišala, da tisti mladi cigan k vam zahaja. Ali je res?“

„Bil je enkrat ali dvakrat.“

„Vidiš, vidiš! Pravijo, da jo je uročil, ali je res? Pa seveda bo res; sama sem jo videla. O, kakšne oči ima! Tako čudne, velike, kot bi sijalo iz njih.“

Počakala je za trenotek in se odsopla. Čakala je odgovora. Ker ni prišel, je poskočila in zopet povzela:

„Videla sem že takšne oči. Tista Ivaničeva Tona, ki se ji je zmešalo, ko je šel njen ženin v Ameriko, tista je gledala ravno tako.“

„Kaj praviš!“ se je zavzela mati.

„Rdeč venec si je pripela na glavo in v rokah in nedrijih je imela vse polno rož. Strmela je daleč, daleč in nič ni videla. Pela je in padla v vodnjak.“

„Neža, kaj me plašiš!“

„Vidiš jo, prav nič te ne plašim! Ali povedati sem ti morala! Kar ustrašila sem se je danes. Dekle je uročeno! Ne bo dobro, srce se ji suši . . .“

Kmalu nato je Barica videla Nežo, ki je šla po poti nad hišo sključenegu hrbta in majaje z glavo.

„Srce se mi suši,“ je pomislila, „in Šandor me je uročil. Ti poredni fant! Da mi ne prideš več v sanjah v vas!“

Spominjala se je svojih sanj in lepe so se ji zdele. Ne bi jih dala za vse na svetu in vkljub veliki bridkosti je zasijal svetel žarek na obličju zaljubljene deklice.

„O, le pridi, ti sladki fant!“

Njen nočni gost je stal pred njo, snežnobel in blestečih lic. Bližala se je njegova svatba z zlatoobrvno deklico . . .

4.

Barica je šla s polja; njene oči so bile zadivljene, kot bi gledale čarobne sanje. V duši so ji odmevale strune, spomin na ono noč, ko je prišel Šandor pod njeno okno in igral na gosli pesem, divjo in koprnečo, polno tuge in radosti. Kdaj je to bilo, se Barica ni več spominjala; včasih se ji je zdelo, da je to bilo zdavnaj, zdavnaj, a zopet je mislila, da je to bilo snoči, ker je še vedno rajala pesem v njenih prsih. Vedela je samo, da je bila lepa noč, bela, kot od angelskih kril obsijana, in bi se slišala na zemljo rajska muzika.

Barico so zbudile gosli, razposajeno doneče in zopet žalostno plakajoče, kot bi prelivale solze. Iz strun je zkipela pesem o deklici z zlatimi obrvmi in potem je vriskalo in tugovalo. Blesteči žarki so ovijali drevesa, luna se je razlila po polju in vse je strmelo in

poslušalo. Niti slavec se ni oglasil, dokler so pele gosli. Ko so pa utihnile, je zažvižgalo iz grmovja, kot bi se zablisnilo . . .

„Barica, kod hodiš?“

Strune niso več zapele, a sem od reke se je bliskalo dolgo v jutro. Zaspala je, in tedaj sta priletela dva slavčka k njeni postelji; imela sta s seboj srebrne gosli, da jih darujeta njenemu ženinu...

„Barica, kod hodiš?“

Zagledala je mater in molčala. Bila je že doma.

„Ne hodi vedno tako sama okoli, mene je strah zate. Greš in nič ne vidiš, kot bi spala.“

Zrla je na mater in iz njenih globokih oči je sijala tajna in čudna svetloba in lica ji je objemala tiha skrivnost.

„Razmisli se vendar, kaj bo s teboj!“

„Mati, saj bo kmalu drugače.“

„Seveda, ali ti se moraš iznebiti teh misli! Pa bi le sanjala...“

„No, torej je prišla naša gospodična! Glej jo, kako je lepo bela kot nunica!“

Oče je stal na pragu in jo pozdravljal. Bil je rdeč v obraz in dišal je po vinu. Umaknil se je; ko sta stopali mimo njega, je ustavil hčer.

„Kaj bomo s teboj? V kloster pojdeš in tam boš molila. Šandor ti bo pa hodil gost pod okno. Ha, ha!“

„Ti, bodi tiho,“ je proseče govorila žena.

„Pusti naju na miru! Tam te čaka Neža; pravi, da je nekaj prinesla za to-le gospodično.“

Prijel je hčer težko za čelo in ji nagnil glavo, da se ji je upognil tilnik in so zastrmele proti njemu njene bele oči in njeno drobno obličje. Hitro jo je spustil in pogledal stran.

„Ti prokleti cigan!“

Barica je šla naprej in slišala za seboj očeta, ki je kletl Šandorja.

„Še enkrat naj se prikaže, plašar!“

„Ti,“ se je obrnil k ženi, „ali si ga danes videla? Na Lipo k Omladiču sta se vlekla z Mavro; zvečer bo zopet pijan, in naj se le oglasi pri nas! Mu bom jaz zagodel!“

„Kaj res bo z našo?“

„Kaj naj bo! Nič! Se že izpametuje. Ta cigan! Ali si ga slišala v nedeljo, kako je zavijal zunaj pod kapom?“

Barica je hodila po hiši in gledala skozi okno. Nobenega gosta ni bilo in nihče je ni motil.

„Ali pride Šandor ali ne?“

„Pride, ne pride . . .“ je ponavljala in trgala rože.

„Ne pride!“

Stemnilo se je kmalu. Šla je na konec hiše in gledala na nebo.

„Ali pride Šandor ali ne?“

„Pride, ne pride . . .“ je ponavljala in štela zvezde.

„Pride!“

Večer je bil topel in svetel. Žive iskre, bledezelene kresnice so se lesketale in plavale po zraku, vse je migljalo po zemlji in nad zemljo in s polja so dišale rože.

„Pride!“ je klicala Barica. Veselje ji je razsijalo lice, srce je vriskalo v njenih prsih. Šla je v posteljo in čakala. Dvakrat je vstala in pri oknu mislila na mladega cigana. Slednjič se je utrudila in zaspala.

Nenadoma je zavihrala nad njo burna in plameneča melodija, vso so ovili silni, razbleščani zvoki, kot bi jo ogrinjal žarek pajčolan. Zabučala je pesem kot vihar okrog trdih sten, kot bi imel zdajinzdaj udariti grom. Zazvonila je in zaklicala; tiho in pritajeno se je vila iz strun in odmevala kot glas s sijajno obžarjenega obzorja. Zazvenela je zvonko, nežno in čisto, kot bi se zablisnila ljubezen iz oči, zatrepetala je in zahrepenela, polna neutešenih želj, zazvenčala kot zvenk kristalnih čaš . . .

Barica je sanjala in poslušala; ustne so se ji smehljale in oči so se odprle.

„Ah, Šandor . . .“

Vzpela se je na postelji, lica ji je oblivala gorka in jasna radost, njeno srce je plavalo v divni slasti. Zletela je k oknu in pogledala na stezo pred hišo. Pod jablano je temnela visoka senca, donele so gosli in pripovedovale, se smejale in tožile o ljubezni in strasti in obupnih bolečinah, in zdelo se je, da so gosli same prešinjene tega čuvstva in hočejo v joku in smehu in petju izraziti, kar je skrivalo srce v svojih tajnih globinah. In zopet so zarajale strune in zapele tako bajno, kot bi se razlila jutranja zarja črez nebo in bi šumela zlata reka . . .

Barica je gorela v plamenu teh srčnih in vročih melodij, njena duša je plavala na zvenceh valih. Naenkrat je zatrepetala kot uvel list. Zaslišala je, da so se odprle hišne duri.

„Šandor, Šandor!“

Takoj nato so zahreščale gosli kot razbite, in Barica je smrtno pobledela. Pod njo so grmele jezne besede, dva udarca, zazdelo se

ji je, da je zaječal Šandor, nekdo je stekel po poti, in deklica je vztrepetala, kot da ji je kdo ranil srce.

„He, cigan, le beži!“

Onesvestila se je in padla znak po sobi.

* * *

Barica se vso noč ni zavedela. Mati jo je zjutraj položila v posteljo in potem se ni več ganila od nje.

„Kaj si storil,“ je očitala njemu. „Mislil si, da boš-cigana, pa si svojega otroka.“

Okoli poldneva se je Barica zdramila in plaho pogledala naokrog. Groza je bila na njenem obličju, in ne da bi bila spoznala mater, je krčevito zaihtela ter skrila oči v dlan.

„Ali me ne poznaš, Barica, jaz sem, tvoja mati!“

Ozrla se je nanjo in zašepetala :

„Kje je moj Šandor?“ Spomnila se je zopet nekaj strašnega in zajokala.

„Šel je sinoči domov, Barica, sliši!“

„Ni ne! Ubili so ga, ubili!“

„Marija, Barica, kaj govoriš!“

Utrudila se je, lice ji je postalo ledeno, vlažne oči so se zopet zaprle.

Okrog poldneva se je zopet zbudila.

„Mati, kaj je s Šandorjem?“

„Ne boj se zanj, nič mu ni.“

„O, saj sem slišala!“

„Nič mu ni, Barica! Zakaj si takšna?“

„Zdaj je dobro, nič mi ni. Ali Šandorja niso ubili?“

„Niso. Zakaj bi ga ubili? Saj si ga slišala teči od hiše.“

„Zdaj mi je dobro.“

Mirno je ležala njena glava na blazini in lica so ji sijala prosojno.

„Mati, jaz ljubim Šandorja, o, tako ga ljubim! In nekaj vas prosim, ali mi dovolite?“

„Vse ti dovolim, vse, Barica!“

„Slišite, pošljite po Šandorja! Naj pride k meni!“

„Oj, nehaj! Jutri, pojutrišnjem, če hočeš, ali danes ne! Oče je divji!“

„Mati pošljite po Šandorja!“

V sobo je plavalo solnce, svetilo se je na oknu. Nekje je zažvižgal slavec in Barica je široko odprla oči.

„Srebrne gosli pojo, Šandorjeve gosli pojo. Dva slavčka sta mu jih prinesla . . .“

Proti večeru je Barica utihnila in zaspala. Mati jo je pustila za nekaj časa samo.

Storila se je tiha noč, svilen plašč je ovil polje in planino, za reko so drobili slavci.

Barica je sanjala.

Zopet so zapele srebrne gosli in jo poklicale. Deklica je planila pokoncu.

„Šandor, ti si . . . Ne boj se, jaz grem k tebi!“

Odgrnila je posteljo in tavalala k oknu. Slišala je mile, sladke glasove, ki so jo vabili. Nebeške strune so pele in mamile njeno uho. Nagnila se je skozi okno in zaplavala po zvoneci, rajski melodiji. Kot bi jo nosila angelska krila v naročje njenemu ženinu...

„Šandor, k tebi, k tebi . . .“

Ko je Barica to izgovorila, je završalo in zašumelo okoli nje, kot bi trepetale velike mrzle peroti in kot bi letela z neznano hitrostjo nekam daleč. Še enkrat je zadrhtel rahel, uspavajoč glas, potem je vse utihnilo, izginilo in umrlo za Barico. Padla je težko na zemljo in tedaj je oblil njene ustne blažen smeh; njeno srce se je zagnalo burno in divje, utripalo in tonilo v krvi. Roki je razprostrla predse po kamenju, kot bi hotela objeti trda tla, in lice je položila na pesek.

V hiši je vstal vrišč, prihitele so luči k trepetajočemu telesu, kriknil je obupen jok. Iz senc je rosila in kapljala kri.

„Bog, o Bog!“ Tenek glas je obupno in strašno klical Boga na pomoč, na drugi strani pa je nekdo robato rohnel: „Držite cigana!“

Bela mesečina je tekla raz nebo in lila na vse strani, topla, božajoča sapa je igrala po zraku. Noč je bila krasna in tiha, kot bi vse sanjalo in se ljubilo. V seči se je zbudil slavec, morda poleg gorkega gnezdeca, poleg svoje družice in ji iz zaspanega grla pri-segal večno ljubezen. V temi je plavala zaljubljena pesem.

Barica je ni slišala.

